

חד אמדוהו למיתה וחייה וחד אמדוהו לחיים ומת — וליפכל דרש להו, "ולא ימות" דרשי ליה לאמדוהו לחיים ומת, והכי משמע "ולא ימות" אס אמדוהו תחלה שלל ימות אפילו מת לאחר מכלא, "שנתו יתן ורפא ירפא", יתן האומדן אמדוהו לכמה היו אומדין אותו כשהיה נלמד לחיים. ולא אמדוהו למיתה ואחר כך "יקום והתהלך בחוץ" — שלל מת "שנתו יתן". לזל אמדוהו מתחילה למיתה ויזל מניית דין — תייב. וסוף דבר, מת חף על פי שהקל צלמע לא פטריה רחמנא. שהרי יצא מבית דין זכאי — והא נפקא לן מ"לדיק אל תהרוג" — פרוק "לחד דיני ממונות" (סנהדרין לג, ג): מנין ליוזא מניית דין זכאי ואומר אחד יש לי ללמד עליו תונה, שלין מחירין אותו, שאלוהו "ולדיק אל תהרוג". פוטרין אותו — מניית, ונותן תמשה דברים. אומד שני לממון — כמה רחוי לשכח מחולי זה, ולכמה יעלה שנתו ורפואתו. אומד האמצעי — היינו אומד שני. אין אומד אחר אומד — לתש כיוזא מניית דין זכאי ולהפטר אס לאחר מכלא הכביד ונתן, אלא נתר נעשה דהשתא אזלינן, דהואיל והכביד ומת תייב המכה מיתה.

אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים — אס ראינו שהקל ולא אמדין הואיל ויזל מניית דין תייב הרי זה יכריז לחיים אין אומדין אותו למיתה — לומר טעינו צלומד ראשון ולחיינו לזה, שהרי יזל מניית דין זכאי, ואמדין: מחמת חולי אחר שאל עליו הכבידה הנכה. נותן נוק וצער ליורשין — והוא הדין לרפוי ושנת וצנת, דהא נתר אומד האמצעי אזלינן ולכולהו אמדוהו, אלא לאו אורחיה דתנא למחשד כרוכלא. אימתי משלם — [כלומר] מליזו שעה אומדין אותו כשהקל. משעה שהכה — אומדין כמה היה יפה קודם הכאה. ולא אמדין הואיל ועד השתא לא אמדין [ליה] אלא למיתה והשתא הוא לאמדין ליה לממון נלמדיה השתא והרי הוקל, ומפסדין ליה לניזק. וסתמא כר' נחמיה — והך סתמא כר' נחמיה מוכחא דפטר ליה מניית חף על פי שהכביד ונתן.

משנה נתכוין להרוג את הבהמה — היה עומד אדם אצל בהמה ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם — פטור, ונשום דכי אתרו זיה התראת ספק הוא, חף על פי שקבל עליו התראת שומר להם "יודע אני שהוא צן צרית ועל מנת כן אני עושה שאם אהרגנו אני אחייב מיתה" — פטור, דשנא לא יהרגנו. אנפלים לא מייחייב — דכמו דקטיל דמו.

ומשיבים לשיטתם: אחד למקרא זה שאמדוהו למיתה וחייה שוודאי אינו נהרג עליו אלא משלם פיצויים. ואחד — שאמדוהו לחיים ומת שגם אז חייב בתשלומים. ושואלים: ור' נחמיה כיצד לומד הוא שתי הלכות אלה? ומשיבים: סבור הוא כי במקרה שאמדוהו לחיים ומת — לא צריך קרא [אין צורך במקרא] מפורש כדי לפוטרו ממות. שהרי יצא מבית דין זכאי בדיון הראשון, שהחליטו שלא הרג את המוכה, שהרי אמדוהו לחיים, ובוודאי אין חוזרים ומחייבים אותו לאחר זמן.

א תנו רבנן: המכה את חברו ואמדוהו למיתה וחייה — פוטרין אותו את המכה. אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה — אומדין אותו אומד שני לממון. כלומר, כמה יצטרך לשלם לו דמי נזקיו. ואם לאחר מכן הכביד חוליו ומת, הדין הוא: — הלך אחר אומד האמצעי שהיה לחיים ואין הורגים אותו. אלו דברי ר' נחמיה. וחכמים אומרים: אין אומד אחר אומד כלומר, על ידי מותו הוכח שהאומד השני היה מוטעה ולא היה אומד אמיתי. תניא אידך [שנויה ברייתא אחרת] אמדוהו למיתה והקל חוליו אומדין אותו לחיים, אמדוהו מתחילה לחיים ומת — אין אומדין אותו למיתה אחר כך אם הכביד חוליו, אלא יצא פטור בדיון הראשון. אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה — אומדין אותו אומד שני לממון, שהרי בוודאי חייב לשלם פיצויים על חבלות שהכל בו, ואם לאחר מכן הכביד ומת — משלם נוק וצער ליורשים. מאימתי משלם — משעה שהכהו. את שווי הנזק שנגרם או, ומעירים: וסתמא [וסתמה] של אותה ברייתא כשיטת ר' נחמיה, שהרי לדעת חכמים חייב מיתה גם אם היקל קודם מיתתו.

ב משנה מי שנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בנו קיימא — פטור. ונתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת — פטור, שהרי לא נתכוין להכותו ממת, נתכוין להכותו על לבו.

ב משנה מי שנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בנו קיימא — פטור. ונתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת — פטור. שהרי לא נתכוין להכותו ממת, נתכוין להכותו על לבו.

ב משנה מי שנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בנו קיימא — פטור. ונתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת — פטור, שהרי לא נתכוין להכותו ממת, נתכוין להכותו על לבו.

מסורת הש"ס
ג. סנהדרין עו, ב.
ד. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ג. שם נזיר פ"ט ה"ה.
ה. תוספתא בבא קמא פ"ט ט"ב.
ו. (הענין) ספרי מפעו קס. מכלתא משפטים ו (בהרחבה). שם ז. תורת כהנים אמור כ.

גרסות
ואם לאחר כן בכת"י: ולאחר כן.
ומת פטור בכת"י: ומת.

תוספות

כיון דאמדוהו למיתה — פטור, דהא משמיא הוא דרחימו עליה. ומיהו קשה הא דקאמרינן לעיל: ורבנן האי "ונקה המכה" מאי דרשי ביה — הא בין רבנן ור' נחמיה אית להו תרי אומדני. וכי היכי דמוקי ליה ר' נחמיה לתרי אומדני דידיה, — מוקמי ליה נמי רבנן לתרי אומדני דידהו, לאמדוהו לחיים ומת. דמשמע הכא דלרבנן בעי קרא! ויש לומר: דקשיא ליה משום ד"ונקה המכה" א"אם יקום" כתיב דאיירי באמדוהו למיתה וחייה.

עיונים
הלך אחר אומד האמצעי / כירושלמי דנים בבעיית האומדים השונים, שלדעתם חכמים אומרים כי אומד האמצעי בטל בין שני האומדים האחרים, (הראשון והאחרון), והוכרר למפרע שאומד זה — בטעות היה, ואין מתחשבים בו. ור' נחמיה סבור שאומד האמצעי עיקר, כיון שיצא מבית דין זכאי. וכן בענין תשלומים ליורשי המת אחר שאמדוהו לחיים נחלקו שם. שיש אמוראים הסבורים כי ממון זה משלמים משום נזירת הכתוב, ויש סבורים שרק אם שלמו ממון למת אין מוציאים אותו מהם.
נוס וצער ליורשים / דעת רש"י כל הנזקים בכלל. ולדעת הרמ"ה אין משלמים ריפוי ליורשי המת, כי נאמר בתורה "רפא ירפא" — משמע שנתנו ממש לריפוי, אבל לענין שבת נאמר "שבתו יתן" כלומר יתן סכום זה בכל מקרה.
נתכוון להכהו והרג אדם / הראשונים מבינים שרש"י מפרש כי ההורג פטור משום "התראת ספק" שהרי אין המתרה יודע אם אמנם יפגע באדם הסמוך לבהמה. אבל

אחרים הסבירו כי הפטור כאן הוא מפני שלא נתכוון לכך, שהרי גם אם התרו בו לא היתה בכך כוונה להמית את האדם, אלא נתכוון לבהמה. ומה שפנע באדם — כשנגה פגע בו (מאירי).
אורח ההלכה
נתכוון להכותו על מתניו והכהו על לבו / נתכוון להכות את חברו על מתניו, ומכה זו לא היה בה כדי להמיתו על מתניו, והלכה המכה ופנעה כלכו (והיה בה כדי להמית על לבו) ומת — פטור. או מי שנתכוון להכות חברו על לבו מכה שיש בה כדי להמית, והלכה המכה למתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת המוכה — פטור ממתת כדרי אדם. אבל אם נתכוון להכותו על מתניו מכה שיש בה כדי להמית והלכה על לבו ומת בה — הרי זה נהרג. (שם ה"ב)

מסורת הש"ס

- א. (הענין) מכילתא משפטים ח.
- ב. בבא קמא מד, ב.
- ג. כתובות טו, א. בבא קמא מד, ב. ילק"ש דברים תתקכ"א (כל הענין).
- ד. יומא פד, ב (בשינוי). כתובות טו, א. בבא קמא מד, ב.

גרסות

- על מתניו ומת - פטור בכת"י ומסורות: על מתניו ומת.
- להמית הגדול בכת"י ודפוס: להמית את הגדול.
- להכות על מתניו בכת"י ולהכות על מתניו.
- אי נמי כסבור בכת"י ודפוס: כסבור.

והיה בה כדי להמית אילו הכהו על לבו, והלכה לה המכה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו ובכל זאת מת - פטור, שאמנם נתכוון להמיתו. אבל המעשה שעשה לכשעצמו לא היה בו כדי להמית, ומה שגרם מוות לבסוף - מקרה היה. נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה במכה זו כדי להמית הגדול והלכה לה המכה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת - פטור. נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הגדול, ומת - פטור. אבל מי שנתכוון להכות את חבירו על מתניו, והיה בה במכה זו כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו ומת - חייב שהרי מכל מקום חתכוון להמיתו והיתה המכה ראוייה להמיתו בכל מקום שיפגע בו, וכן אם נתכוון להכות את הגדול והיה בה במכה זו כדי להמית את הגדול והלכה לה המכה על הקטן ומת - חייב. ר' שמעון אומר אפילו אם נתכוון להרוג את זה והרג את זה אף שעל כל אחד משניהם היה חייב - פטור. שאין ממייתים אותו אלא אם עשה בדיוק כפי שנתכוון.

א גמרא שואלים: ר' שמעון אהייא [על מה] על איזה קטע מן המשנה הוא חולק? אילימא אסיפא [אם תאמר על טופה] של המשנה לענין נתכוון להמית גדול והמית קטן. אם כן אין הסגנון מתאים כלל כי ר' שמעון פטור מבעיא ליה [היה צריך לו לומר] ואין מקום ללשון "אפילו" שבדבריו כלל. אלא ארישא [על ראשה, תחילתה] של המשנה הוא חולק, ששינוי בה נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא - פטור. הא [הרי] מובן מכאן שאם נתכוון להרוג את זה שחייב על הריגתו והרג את זה - חייב. ר' שמעון חולק ואומר אפילו נתכוון את זה והרג את זה - פטור, ומוסיפים להכחיר את החילוק בין השיטות, פשיטא [פשוט, ברור לנו] כי אם קאי [עומדים] ראובן ושמעון, ואמר הרוצח לפני שזרק אבן או ירה: אנא לראובן קא מיכוונא [אני לראובן אני מתכוון, להורגו, לשמעון אין אני מתכוון] - היינו פלוגתייהו [הרי זו מחלוקתם] של חכמים ור' שמעון בצורתה היסודית, אולם אם אמר לחד מינייהו

היה בה כדי להמית על לבו - האזן הזאת אם תכה על לב ראויה להרוג, חנל על המתנים אין זה כדי להמית - פטור, דתרתנא נעיק, שיהא מתכוון לנכות מיתה ושיכנו ונכת מיתה, דאם לא נתכוון לנכות מיתה התראת ספק היא דהתרו בו אל תזרוק דשחא תלך על לבו.

גמרא אי נימי אסיפא - דקאמר תנא קמח נתכוון להכות את הגדול והלכה לה על הקטן ומת - חייב, אלנוא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב. ר' שמעון פטור מיבעי ליה - דהא צהדיא קאנור לה תנא קמח, ולנוה ליה לר' שמעון לנוהדר פרושא, ונחוי "אפילו". הא נתכוון להרוג את זה - והתרו בו עליו דהתראת ודאי הוא, והרג את זה - חייב, דאיכא התראת על בן נרית והרי נתכוון לנן נרית והרג, ור' שמעון לומר וכו', והאי דשניק ר' שמעון לסיפא צהדיא ונוהדר אדוקיא דרישא - דלא תינוח ר' שמעון פטור אכולהו ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו. אמר לחד מינייהו - קא וניכוניא ולא איכפת ליה מינייהו. מאי - לר' שמעון מוקרי ליה וניתכוון לו, וניתייב, או דילנוח כיון דלי חולא חלידך ושניק ליה להאי הוה נמי ניחא ליה לאו ונתכוון הוא. אי נמי - להכות את הגוף הזה, חנל כסבור הוא שהוא ראובן ונוחא שמעון, וני אמרינן כיון דלהאי גופא אייתכוון ונתכוון הוא לו, או דילנוח כיון דלהאי גנדה לא איכוון פטר ליה ר' שמעון. עד שיאמר לפלוני אני מתכוון - ולוחו פלוני הרג, וכי חנור "לחד מינייהו" לא ייחד לחתו, וכן כסבור ראונו ונוחא שמעון - לא זהו פלוני שנתכוון לו, וארב לו - קרא יתירא הוא נכתוב "כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו", ורבנן - דפלוני עליה דר' שמעון נחוי דרש' גיה. אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו - לתוך חנינה של בני חסם נכרים וישראלים, חנל נתכוון לישראל זה והרג את חבירו לא תתא קרא לנועטי.

והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו ובכל זאת מת - פטור.
א נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול, והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת - פטור.
אבל מי שנתכוון להכות את חבירו על מתניו, והיה בה במכה זו כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו ומת - חייב.
שהרי מכל מקום חתכוון להמיתו והיתה המכה ראוייה להמיתו בכל מקום שיפגע בו, וכן אם נתכוון להכות את הגדול והיה בה במכה זו כדי להמית את הגדול והלכה לה המכה על הקטן ומת - חייב.
ר' שמעון אומר אפילו אם נתכוון להרוג את זה והרג את זה אף שעל כל אחד משניהם היה חייב - פטור.
שאין ממייתים אותו אלא אם עשה בדיוק כפי שנתכוון.

א גמרא רבי שמעון אהייא? אילימא אסיפא - "רבי שמעון פטור" מיבעי ליה! אלא ארישא: נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא - פטור. הא נתכוון להרוג את זה והרג את זה - חייב. רבי שמעון אומר: אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. פשיטא, קאי ראובן ושמעון, ואמר: אנא לראובן קא מיכוונא, לשמעון לא קא מיכוונא - היינו פלוגתייהו. אמר "לחד מינייהו", מאי? אי נמי, כסבור ראובן ונמצא שמעון מאי? תא שמע: דתניא, רבי שמעון אומר: עד שיאמר "לפלוני אני מתכוון".

ב מאי טעמא דרבי שמעון? - אמר קרא: ג' וארב לו וקם עליו" - עד שיתכוון לו, ורבנן? - אמרי דבי רבי ינאי: פרט לזורק אבן לגו. יהיכי דמי? אילימא דאיכא תשעה נכרים ואחד ישראל ביניהן

[ולאחד מהם] שרצונו להרוג אחד מהם, ולא איכפת לו איזה מהם, אי נמי כסבור ראובן [או גם כן במקרה שסבור הוא שראובן הוא זה] והרגו, ונמצא שהוא שמעון, מאי [מה הדין]? תא שמע [בוא ושמע] פתרון: דתניא [שכן שנויה ברייתא], ר' שמעון אומר: אינו חייב עד שיאמר לפלוני אני מתכוון, והורגו לאחר הכרזה זו.

ב לעיקר השיטות וברור מקורותיהן שואלים: מאי טעמא [מה טעמו] דר' שמעון? ומשיבים: אמר קרא [המקרא] "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא) ומהדגשת הלשון "לו" "עליו" למד ר' שמעון עד שיתכוון לו לנרצח בלבד, ושואלים: ורבנן מה למדים הם מהדגשה זו? ומשיבים: אמרי דבי ר' ינאי [אמרי חכמים מבית מדרשו של ר' ינאי] שמכאן למדים: פרט לזורק אבן לגו [לתוך] חבורת אנשים, ונהרג אחד מהם, שכיון שלא התכוון לאדם מסוים - אינו נהרג, ושואלים: היכי דמי [כיצד היה בדיוק הדבר]? אילימא דאיכא [אם תאמר שיש] תשעה נכרים ואחד ישראל ביניהן.

אורח ההלכה

נתכוון להרוג את זה והרג את זה / נתכוון להרוג אדם מישראל שחייב עליו והרג אדם אחר - פטור ממייתת בית דין, ונראה שפסק הרמב"ם כתנא דבי חזקיה כענין זה, שהגמרא נושאת ונותנת כשיטתו (וראה בראב"ד ובכ"מ).
 (רמב"ם, ספר נזיקין, הלכות רוצח, פ"ד ה"א)
 זורק אבן לנו / הזורק אבן לתוך עדה מישראל והרג אחד מהם - פטור ממייתת בית דין, כדברי חכמים (וראה בכ"מ). (שם)

עיונים

הרג בטעות / כבר העירו כי בכל שיטתו של ר' שמעון בהלכה מובלט העקרון של חשיבות הכוונה: שנראה כי ר' שמעון סבור כי יש ללכת בקביעת עונשו של אדם לפי כוונתו ולא רק לפי מעשיו. בתחומים אחרים בתורה (וכגון במלאכות שבת) בהם הכל סבורים כי "מלאכת מחשבת" היא עקרון בהם - כאמת מורים כי מי שנתכוון לעשות מלאכה מסוימת ובמקומה עשה דבר אסור אחר שלא נתכוון בדיוק אליו - הרי זה פטור. אלא שר' שמעון פוסק בדרך זו גם באסורים אחרים ולא רק מלאכות שבת.

תיפוק ליה וכו' – ולמה לי קרא. אי נמי פלגא ופלגא – למה לי קרא לתפטריה? – הא כיון דמני למיתר לנכרים קא מתכווניה לית לך לתפטריה משום דספק נפשות להקל מיהוילוי העדה" (יומא פד, ז).

לא צריכא וכו' – ולשמעינן קרא דפטור משום דהוה ליה נכרי קבוע צניחיס, וילפינן מהאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהיות נדון כמחצה על מחצה והווי ספק נפשות להקל. ומהכא נפקא לן בכל דוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והא ליכא למילף מיכיה כרונא דמי, דהא מהיכא תיתי לן, דילמא האי דפטור ליה להאי משום דספק נפשות להקל, ולא משום דחשנין ליה כרונא. אגל מחצה על מחצה ילפינן מיכיה – דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ולמחי פטור? – הא רונא דירשאל נינהו! ורזנן לית להו נתכוון ליה והרג את זה מיד. חייב. במצות שבמיתה הכתוב מדבר – שיהי ונתכוון להרוג את חנירו. כדכתיב "ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש" – ואי לא נתכוון להרוג היחך מקטיל, וכי איתכוון מיהא חייב אף על גב דלא נתכוון ללא לחנירו, דהא כתיב "וכי ינלו אנשים וגו'" – ממון – דמי האשה יתן ליורשיה.

תוספות

אי נמי פלגא ופלגא כו' – תימה, אליבא דמאן קא מסיק הכי? – אי אליבא דמאן דאמר (מכות טו, ב): התראת ספק לאו שמה התראה, בלאו טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מטעמא דלאו שמה התראה, אפילו סבירא לן דספיקא להחמיר. ואי אליבא דמאן דאמר התראת ספק שמה התראה – היכי פטרינן ליה הכא אם נמצא שישאל הרג? – הא מחייבין ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה ואף על גב דספק הוה, ובגוהר שאמרו לו "אל תותירי! ויש לומר: דשאני התם שידע בברור שיבא לידי דאי איסור אם יותיר, או אם יכה שניהם משום הכי שמה התראה, אבל הכא בזרק אבן לגו אינו יודע שיבא לידי דאי איסור, שאינו יודע את מי יכה.

אם כן אין צורך בפסוק מיוחד ללמדנו הלכה זו, תיפוק ליה דרובא נכרים נינהו [תצא לו ההלכה שפטור מסעם שרובם נכרים הם] הסיכוי היה מתחילה שיפגע בנכרי ולא בישראל. אי נמי פלגא ופלגא [או גם כן שהיו שם מחצה ומחצה] של נכרים ויהודים הלא ספק נפשות להקל ויפטר מחמת הספק. אלא לא צריכא

– תיפוק ליה דרובא נכרים נינהו. אי נמי פלגא ופלגא – ספק נפשות להקל! – לא צריכא, דאיכא תשעה ישראל ונכרי אחד ביניהן, דהוה ליה נכרי קבוע, ויכול קבוע כמחצה על מחצה דמי. בשלמא לרבנן, דאמרין: ונתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב, דכתיב "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה" ויאמר רבי אלעזר: במצות שבמיתה הכתוב מדבר, דכתיב "אם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש" – אלא לרבי שמעון, האי "ונתתה נפש תחת נפש" מאי עביד ליה? – ממון, וכדרבי. דתניא, רבי אומר: "ונתתה נפש תחת נפש" – ממון. אתה אומר ממון, או אינו אלא נפש ממש? נאמרה נתינה למטה, ונאמרה

[לא נצרכה] להאמר כתוב זה אלא למקרה דאיכא [שיש שם] תשעה ישראל ונכרי אחד ביניהן, דהוה ליה נכרי אחד ביניהן, דהוה ליה נכרי [שהרי נעשה] במקרה זה הנכרי כקבוע, והלכה היא: כל קבוע כמחצה על מחצה דמי [נחשב]. ופסוק זה הוא מקור לקביעה שמיעוט קבוע שוב אינו נידון כמעוט אלא כמחצה, ולכן פטור. ושואלים: בשלמא לרבנן דאמרין [נניח לשיטת חכמים האומרים]: נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב – יש ראייה לדבריהם מן הכתוב "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון עונש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים" (שמות כא, כג), ואמר ר' אלעזר: במצות (במריבה) שיש בה כוונת מיתה והריגה הכתוב מדבר, שאותם אנשים שניצו התכוונו להרוג זה את זה. דכתיב [שנאמר] "ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש" (שם כג) והרי זו ראייה שאם התכוין

אדם להרוג את חבירו והרג את האשה הרה חייב עליה מיתה! אלא לר' שמעון האי [זה] הכתוב "ונתתה נפש תחת נפש" מאי עביד ליה [מה עושה הוא בן], הלא לשיטתו הוא פטור במקרה זה מיתה? ומשיבים: לשיטת ר' שמעון אין הכוונה שם להריגת נפש ממש, אלא לקנס של ממון. וכדברי רבי, דתניא [ששנויה ברייתא] במקרה זה רבי אומר "ונתתה נפש תחת נפש" אין פירושו נפש ממש, אלא כוסר נפש, כלומר ממון. אתה אומר כוונתו עונש ממון, או אינו אלא נפש ממש? – לכן גוכיח משימוש הלשון שהכוונה לממון, נאמרה נתינה למטה ("ונתתה נפש תחת נפש") ונאמרה

וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי – מהכא נפקא לן בכל דוכתי כדאיתא פרק קמא דכתובות (טו, א ושם). ותימה ר' שמעון דלית ליה הך דרשה: מנא ליה? ואין לומר משום דמסקינן ר' שמעון כרבי דיליף "נתינה" ו"נתינה" ואייתר ליה "וארב לו" לכל קבוע, דאכתי לתנא דבי חזקיה אליבא דר' שמעון קשה מנא ליה כל קבוע? ועוד: כיון דפטור ר' שמעון אפילו בכלום ישראלים עד שיאמר "לפלוגי אני מתכוין" לא שייך למידרשה כלל! ויש לומר: דיש לפרש לר' שמעון בתשעה ישראלים וחד נכרי ואמר "לאותו שעומד שם אני מתכוין" דמפטור מטעם כל קבוע מ"וארב לו". וכי האי גוונא אם כולם ישראלים חייב.

(זה הרביר שיד לעמוד ב) ומפקא מדרבנן – תימה, דבפרק "אלו נערוות" (כתובות לד, ב ושם) דסלקא דעתך מעיקרא דפליגי ר' יוחנן ורש לקיש בחייבי מיתות שוגגין, אי פטורין מן התשלומין אי לא. ופריך: מי איכא למאן דאמר חייבין? – והתנא דבי חזקיה וכו', ומתוך קושיא זו מוקי פלוגתא בחייבי מלקות שוגגין. ומאי קושיא? – הא איכא הכא תנאי דלית להו תנא דבי חזקיה! ויש לומר: דהא דפליגי עליו לאו משום דלית להו היקישא לענין ממון אחר דבהדי מיתה, כגון זרק חץ בשבת מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שידאין בהליכתו, דאמר התם ב"אלו נערוות" (לא, א) דפטור, או לדמי ולדות דבהדי מיתה דאשה, – אבל לענין דמי הנהרג דוקא פליגי משום דגלי רחמנא "ונתתה נפש וגו'" ממון. ומיהו קשה דבריש "הנחנקין" לקמן (פד, ב) משמע דאיכא תנאי דלית להו היקישא כלל, דקאמר: הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה, היקישא למה לי! ויש לומר: דהיינו תנא דברייתא דרבי חגא מדרומא דפרק "ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב, א ושם) דדריש "אנשים" כי נתכוונו זה לזה אף על פי שיש אסון באשה יענשו, אלמא לית ליה. ומכל מקום בכתובות חשיב ברייתא דחזקיה עיקר טפא, משום דחזקיה בריה דר' חייא ושונה ברייתות של אביו, כדאמרין: כל ברייתא דלא מיתניא בי ר' חייא וכו', ועוד יש לומר: דבכתובות (לה, א ושם) פריך לר' יוחנן דקים ליה דאית ליה ברייתא דחזקיה דלעיל בההוא פרקא (לב, ב), תנא התם הבא על אחותו יש לה קנס ופריך ממתניתין ד"אלו הן הלוקין" הבא על אחותו וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם! ומשני: ר' יוחנן בדלא אתרו ביה, וקתני סיפא בא על בתו אין לה קנס מפני שמיתתו מיתת בית דין, והא דלא מותיב מדר' יוחנן גופיה – לפי שצריך להקשות מתוך הדיוק, ומקשה בפשיטות הלשון מברייתא דחזקיה, ואם תאמר: וכיון דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבנן "ונתתה נפש וגו'" במאי מוקי ליה? – לא בממון ולא במיתה, דאתרויהו מיפטור מתכוין להרוג את זה והרג את זה! ודחק לומר דלא מוקי קרא במתכוין להרוג את זה והרג את זה, דהא פשיטא דבהכי איירי שמתכוין לחבירו דכתיב "וכי ינצו אנשים" וכתיב "ואם אסון יהיה וגו'" באשה! ומהאי טעמא קשה לן לעיל לר' שמעון האי "ונתתה נפש תחת נפש" מאי עביד ליה, ואי מיתוקם קרא בנתכוון לאותו עצמו שהרג – מאי קשיא ליה? וצריך לומר דודאי התלמוד לא דחיק כולי האי, אבל חזקיה על כרחיה מוקי לה הכי והכי קאמר: אם יהיה "אסון" כלומר דין אסון, שנתכוון לאשה עצמה – "ונתתה נפש תחת נפש" ממש, והשתא סיפיה דקרא דין אסון ורישיה אסון ממש. ד"לא יהיה אסון" לאו בדין אסון איירי, דבכל ענין שיש אסון פטור לחזקיה מממון, אלא "לא יהיה אסון" כלל קאמר.

עיונים

קבוע כמחצה על מחצה / ברוב התחומים בהלכה קיים הכלל כי "רובו ככולו" והולכים אחר הרוב. בין כשמדובר ברוב דעות בדיון בין שמדובר ברוב סטטיסטי של אפשרויות, אכן, כאשר דנים ברוב מן הסוג האחרון: שההוראות שבו מבוססת על הסתברות ולא על קשר ישיר בין דברים (כגון הזרק אבן בין אנשים שונים) כשאין קשר סיבתי ישיר שניתן להוכיח בין הזריקה והפגיעה אלא בהסתברות בלבד, הרי כאן קיים גם אלמנט של "קבוע". הולכים אחר הרוב רק כאשר כל דגימה מן הרוב היא דגימה מקרית, אולם כאשר יש "קבוע" שעל ידי קביעתו שוב אין כאן דגימה שרירותית נמורה, וכנסם

גורם נוסף, בחישובים, הרי קביעות זו מקלקלת את ההסתברות שבחישובי רוב ומיעוט, והם שכים להיות כשאר ספקות – שהם מחצה על מחצה. קבוע כמחצה / והעירו ברשימתו ובתוס' ד"ה "וכל" כי הכלל ההלכתי הזה נובע באמת מכאן: והיו ששאלו: כיצד אפשר ללמוד מדיני נפשות (שבהם אומרים לנו ספק נפשות להקל) לגבי שאר הלכות שבתורה? ויש לומר שעיקר דינו של רוב נמצא לו מקור בתורה מהלכות דינים (ככתוב "אחרי רבים להטות") וששום כך, אם מאותו הלכות עצמן נראה שאין הולכים תמיד אחר הרוב אלא יש גם שיקולים נוספים בדבר – הרי זו הוכחה נמורה לכל התורה. (תר"ם).

מסורת הש"ס
 ה. שבת קכט א. יומא פנ, א. מד, ב. כתובות טו, א. בבא קמא מד, ב. צ, א. בבא בתרא נ, ב.
 ז. יומא סד, ב. כתובות טו, א. בבא קמא מד, ב.
 ז. ראה כתובות פג, ב.
 ח. סנהדרין עד, א. כתובות פג, א. ירושלמי נזיר פ"ט ה"ה. שם סנהדרין פ"ט ה"ג. שם רבה פ"א (לד). ילקוט שמעוני דברים תתקכ"א.
 ט. סנהדרין פו, ב. תנינה יא, א. מכילתא משפטים ח (בשינוי). וראה כתובות פג, ב. ילקוט שמעוני שפסוק שלו.

גרסות
 מאי עביד ליה ממון ככתיב ומפורות: מאי עביד ליה מיבעי ליה לממון.